

VÁLASZ UNGVÁRI TAMÁSNAK

Szellemi polgárháború?

Amikor a közelmúltban Kornis Mihály szélsőjobboldalinak minősítette Kövér Lászlót, egy pillanatra elállt a lélegzetem, azután arra gondoltam, hogy itt már nincs tere az érveknek, itt már csak a lélekgyógyászoknak van esélyük. A szellemi közélet hanyatlása mára odáig jutott, hogy sérült lelkű emberek korábban kivívott tekintélyük alapján kritika nélkül azt írhatnák le, ami éppen eszükbe ötlik, nincs egy szerkesztő jóbarát, aki gyengéden figyelmeztetné, Miskám, pihenedd kéne talán egy kicsit... S miért is tenné, hiszen e jó nevű közéleti férfiak meggondolatlan kijelentései jól kamatoztathatók a napi politika egyre kíméletlenebb eszközökkel vívott ütközeteiben. Hiszen ha már Lengyel is azt mondja, hogy minden miniszternek és államtitkárnak szabott korrupciós tarifája van, ha Kornis szerint is szélsőjobboldaliak a Fidesz reprezentánsai – nem csoda, hogy elzárkóznak az egyedül üdvözítő SZDSZ–MSZP szakértői kormányban való részvételtől –, ha Konrád azt állítja, hogy barna veszedelem fenyeget, ha Eörsi szerint a kommunisták pancsermunkát végeztek – hiszen nem irtották ki (legalább szellemileg) a ma 16 éves bőrféjű suhancokat (vagy talán megelőző akcióként a szüleiket?) –, akkor abban biztosan van valami. Ugyanez, az irracionális félelmek neuroziséből táplálkozó elkeseredett vagdalkozás jellemezte Ungvári Tamás röpiratát.

Ungvári egyik fő mondanivalója, hogy az idén távozott kormány szellemi polgárháborút vívott. Ha némi kétkezdéssel, de munkahipotézisként el is fogadjuk ezt az állítást, korántsem érdektelen megvizsgálni: a háborút ki s milyen szándékkal robbantotta ki? Ehhez legalább az ún. demokratikus ellenzék megalakulásáig kell visszanyúlnunk. E rettenthetetlen, maroknyi csoportról szólva nem árt az egyik korabeli illegális harcos, Philipp Tibor őszinte megjegyzését is felidézni, mely szerint a rendőrség igazából nem akarta őket felszámolni. Bár ehhez bőségesen meglették volna az eszközei, ezeket igencsak módjával vetette be. Inkább csak kellemetlenkedni akartak, odacsapni nem, mert a félig-meddig megtűrt dacos ellenzék léte igen jótékonyan hatott a kádári kirakat fényére. Ha csak arra emlékezünk, hogy Kristály Gyula ózdi nyugdíjast egy nyílt levelezőlapon hivatalos helyre címzett bírálat miatt fogták perbe, a több tonna ellenzéki propagandaanyagot szervezeten előállító és terjesztő csoporttal szemben feltűnően lanya volt a bánásmód. A Beszélőt legfeljebb néhány ezren forgatták, esetleges

szétzúzása miatt viszont Washingtontól Tokióig háborgott volna a világpolitikában befolyással bírók regimentje. A samizdatosok élete nem volt virágszedés, működésük jótékony hatással volt a magyar közélet fejlődésére, ám igazán komoly veszély nem fenyegette őket, védelmet élveztek kívülről a SZER segítségével, idebent a Rajk-nimbusz miatt, s a párt vezető kulturális korifeusai között is akadt jóindulatú támogatójuk.

Mégis az ellenzéki tevékenység Ungvári-féle fennkölt szemlélete a samizdatosok önértékelését is jellemezte, igaz, egykori Lukács-óvodásként személyes tapasztalatuk nemigen lehetett arról, milyen az, amikor a nép ökle úgy igazából oda üt, ahova köll. Talán emiatt voltak hajlamok legalább részben maguknak tulajdonítani a kommunizmus korhadt épületének összerokadását, s ebből eredő öntudattal magától értetődőnek tekintették, hogy az újonnan kiépülő demokrácia csúcsvezetőinek körükből kell kikérülniük. Ezzel a fajta – hogyan nevezük? – küldetéstudattal magyarázható, hogy a közéletet borító köd oszlásával szemük elé bukkanó más ellenzéki mozgalmak élcsapataként is magukat képzeltek el, s tették le puccsszerűen a formálódó MDF asztalára a Társadalmi Szerződést – közös munkaokmány kimunkálása helyett. Az ős-MDF azonban, nem vállalván a fejbólintó János szerepét, külön útjára tért, meghirdetvén a későbbi korszakosnak bizonyuló első lakitelki találkozót.

Ekkor valami végzetes történt, egy máig nem tisztázott, sőt inkább agyonhallgatott esemény, ami alapjaiban mérgezte meg a magyar közéletet, s ezért ideje, hogy az oknyomozó vizsgálódások végre alaposabban szemügyre vegyék. A lakitelki találkozóról a New York Times másnap mint antiszemita gyűlésről számolt be. Egy olyan gyűlésről, ahová a szervezők a barátság gesztusaként meghívták a másik ellenzéki szervezet két nagy tekintélyű, ráadásul zsidó származású vezetőjét, Vásárhelyi Miklóst és Konrád Györgyöt, s az utóbbi fel is szólalt, beszédében az új szervezet útkeresésével kapcsolatos megértését hangsúlyozta!

Hogy a torz hír forrása pontosan ki volt, nem világos, felmerülhet akár az is, hogy titkosszolgálati dezinformációról van szó. De ha így lett volna, joggal feltételezhetjük, hogy Konrád nyilvánosan kikérte volna magának az otromba provokációt. Helyesbítésről azonban nem tudunk. De nem kétséges, hogy a későbbi SZDSZ és a New York Times között már akkoriban is kitűnő kom-

“
A Beszélőt legfeljebb néhány ezren forgatták, esetleges szétzúzása miatt viszont Washingtontól Tokióig háborgott volna a világpolitikában befolyással bírók regimentje.
 ”

munikációs kapcsolat működött, kétségtelen továbbá, hogy a váratlanul felbukkanó, születése pillanatában országos szervezet körvonalait sejtető vetélytárs eme lejáratása nem jött rosszul az önnön elszigetelt voltát a születő MDF tükrében felismerő szamizdatos körnek. Alapos okkal felvethető a kérdés: a szellemi polgárháború kezdete nem innen számitandó-e, s a későbbiekben kölcsönösen osztott pofonok nem mind csak következményei-e ennek a meggon-
dolatlan és mélységesen amorális inszINUÁCIÓNAK?

Hogy az MDF-et mégsem sorolták be tartósan a térség veszélyes nacionalista erői közé, az a magyar demokratikus átmenet két messze földön becsült politikusának, az Izraelben emlékfát érdemlő id. Antall József fiának és a vállaltan zsidó Szabad György professzornak köszönhető, akiket mégiscsak körülményes volt antiszemita hírébe hozni. Mégis az MDF megszakítás nélkül védekezni kényszerült a nacionalizmus és antiszemitizmus mesterségesen rávetített árnyával szemben, noha hosszú időn át e vádnak semmilyen bizonyítható alapja nem volt, s amikor mégis előfordultak antiszemita megnyilvánulások, a párt nehéz küzdelemben kivetette magából ezek szerzőit. Az is bizonyos, hogy e vádak napirenden tartásában szerepe volt a szabaddemokratáknak és a holdudvarukba tartozó értelmiségnek, hiszen a vádak hazai használatra is bőszégesen burjánzottak. Nehéz megállapítani, hogy ebben mennyi volt a szándékos torzítás, mennyi az irracionális félelemből eredő gyanakvás, mennyi az ellenfél legyűrésének célszerűségét szemmel tartó öngazoló ideológia – a pszichológusok hosszan vitathatnák, ha jó részük nem vált volna maga is ezen irracionális láz foglyává. Valószínűleg mindez összemosódik, az öngazoló elem lassan a tudattalan mélységekbe száműz minden mást, s marad az őszintének érzett szent harag, amint ez Ungvárinál szinte tipikusan megfigyelhető. Így válik a belügyminiszter férfias rendőrökről szóló ártalmatlan megjegyzéséből (melyik fegyveres testületet nem kívánja vezetője férfiasnak látni; Keleti talán feminin sereget akar?) diktatórikus üzenet. Így torzul antiszemita fenyegetéssé a Somogyban született Boross másik kijelentése, melyben a magyar nyelv eredendően kétféle „e” hangját még megkülönböztetni tudó, szépen beszélő fiatalokat kíván a tévébe. Így hiszik el komoly, gondolkodó emberek a politikai propaganda harmadrendű hazugságait az „osztálytársak uralmáról”, az „uram-bátyám rendszerről”, gőgös miniszterelnökről és hasonlóról, s aki nem osztja e rögeszméket, maga is ellenséggé, ha nem éppen szélsőjobbaldalivá válhat, mint Kövér esete mutatja.

Ha ezzel a taktikával az volt a szerveződé SZDSZ célja, hogy az értelmiséget elvadítsa az MDF-től, ez jórészt sikerült. Az is bizonyos, hogy a közélet megromlott terében nem minden MDF-es manőverezett Antall és Szabad böl-

A közélet megromlott terében nem minden MDF-es manőverezett Antall és Szabad bölcsességével.

csességével, s a pártot mindinkább fojtogató légkörben pánikba eső, politikailag mindvégig amatőr íróemberek, elsősorban Csengey és Csurka megnyilvánulásai, a sajtót, esetleg az egész kulturális szférát az új erőviszonyok alapján újrafelosztani kívánók tervei csak olajat öntöttek a tűzre.

Egyáltalán nem minősíthető túlzónak a Kónya-tanulmány helyzetképe, ha az önnön tárgyilagosságával oly szívesen kérkedő SZDSZ-es értelmiségi tábornak nem is esett jól hallani:

„az újságírók közül a hangadók többsége eleve az MDF politikai ellenfeleivel rokonszenvezett, ezért ők a szabad választásokat vereségként élték meg, azt követően pedig a koalíció bukásában reménykedtek, és tevékenységükkel maguk is igyekeztek azt előmozdítani”. Mi több, Szénási Sándor – akinek a rádió BBC-elveken alapuló etikai kódexe szerint személyes meggyőződését műsoron kívül sem javallott kimutatni, ám ezt sok kollégájával együtt műsoron belül is rendszeresen megtette – az idei választások után a Magyar Hírlapban nyíltan vállalta, hogy kollégáival együtt aktívan részt vállalt a kormány megbuktatásában. Ilyen körülmények között, ha vitatható is, megmagyarázható a Kónya-dolgozat igénye a média szellemiségének gyökeres átalakítására. Hozzátehetjük, kormányra kerülve a baloldalnak ugyanezen igény megfogalmazása, sőt drasztikus keresztülvitele sem tartott bő egy évig, mi több, egy hónapig sem. S ez ellen – bár nem korlátozódott a mai kormánypártok ellen aktív kampányt folytatott néhány személyiségre, hanem teljes szerkesztőségek felszámolását eredményezte – sem Ungvári, sem más eszmetársa nem emelt kifogást.

Az előző kormánynak persze nem volt kétharmados többsége, amit Kónya tanulmányában így kommentál: „Ennek hátrányait ugyan nap mint nap érezzük, a többpártrendszerű struktúrára gyakorolt jótékony hatása azonban aligha vonható kétségbe”. Ezek nem éppen egy diktátorjelölthe jellemző gondolatok... (Hozzátehetjük, az MDF emiatt kényszerült kompromisszumra, s nem tudta pl. kénye-kedve szerint az utolsó utáni pillanatban változtatgatni az önkormányzati választási törvényt vagy politikai érdekből visszamenőlegesen feloldani a polgármesterek összeférhetetlenségét.) Mindezek fényében, az ellenérdekű politikai sandaságokkal szemben – még ha néha az SZDSZ–MSZP blokk érdekeit érzékenyen érintő lépések fűződnek is működéséhez – az MDF-kormány soha nem lépte át a törvényesség kereteit. Amikor tervbe vett intézkedéseiről kiderült, hogy nem vihetők keresztül, a bírósági vagy alkotmánybírósági határozatokat maximálisan tiszteletben tartották, de úgy látszik, az MDF-fel szemben a bűnösség vélelme volt a követendő alapelv, s esetről esetre bizonygatnia kellett, hogy ragaszkodik a törvényekhez. És még ez a párt folytatott szellemi polgárháborút...

Krómer István